

POJAV PUŠPANOVE VEŠ E (*Cydalima perspectalis*) NA OBMOJU JUGOVZHODNE SLOVENIJE V LETU 2014

Andreja PETERLIN¹, Karmen RODI²

^{1,2} KGZS – Zavod NM, Služba za varstvo rastlin, Novo mesto

IZVLEČEK

Na posameznih grmih pušpana (*Buxus* sp.) smo v zasebnih vrtovih v letu 2014 opazili obsežne poškodbe, ki so jih povzročile gosenice pušpanove veš e (*Cydalima perspectalis* Walker). Zaradi izrednih vremenskih pojavov v letu 2014, je na nekaterih območjih jugovzhodne Slovenije prišlo do prereznožitve škodljivca. Pušpanova veš a je na območju Evrope zastopana že od leta 2007, v Sloveniji pa smo jo prvič potrdili leta 2011 v Pomurju. Po podatkih iz literature ima škodljivec 5 rodov na leto, škodljive pa so gosenice. Prehranjujejo se z objedanjem listov, ko jih zmanjka, pa za ne objedati les. Povzročene poškodbe lahko vplivajo na propad rastlin. Najboljše varstvo pred škodljivcem je preventiva, rastline moramo redno pregledovati in po potrebi ukrepati. Naravni sovražniki tega škodljivca so ptice, druga pa lahko gosenice zatiramo z različnimi insekticidi, ki pa v Sloveniji niso registrirani. Pušpan ima v okrasnih vrtovih posebno mesto in ima dolgo tradicijo, zato bi bilo potrebno njihovu ohranjanju posvetiti več pozornost, tudi z zatiranjem škodljivih organizmov.

314

Ključne besede: pušpanova veš a, *Cydalima perspectalis*, jugovzhodna Slovenija, škoda

ABSTRACT

THE OCCURRENCE OF THE BOX TREE MOTH (*Cydalima perspectalis*) IN SOUTHEASTERN SLOVENIA IN 2014

In 2014 we noticed severe injuries on the box tree bushes that had been caused by the caterpillars of the box tree moth (*Cydalima perspectalis* Walker). The insect was found mostly in private gardens. Specific ecological conditions in 2014 led to the appearance of caterpillars in abundance. The moth is present in Europe since 2007, while in Slovenia it was first recorded in the Pomurje region in 2011. According to the data available in literature, the pest has 5 generations per year. The most damaging phase is the stage of the caterpillars. They feed on the box tree leaves, and when they run out they begin to attack the trunk of the tree. The injuries can lead to the collapse of the plant. The best protection against the pest is regular implementation of the prevention, such as systematic plant inspection and immediate reaction in case the box tree moth is observed. Natural enemies of this pest are birds, otherwise we can suppress them with the use of different insecticides, but they are not registered in the Republic of Slovenia. Since box tree represents one of the most popular trees in ornamental gardens with a long tradition in Slovenia, it is very important to find a proper solution for its long-term preservation, especially with protection against harmful organisms, such as box tree moth.

Keywords: Box tree moth, *Cydalima perspectalis*, southeastern Slovenia, damage

¹ dipl. inž. agr. in hort., Šmihelska c. 14, SI-8000 Novo mesto, e-mail: apeterlin@gov.si

² univ. dipl. inž. agr., prav tam

1 UVOD

Z globalnim trgom je premešana rastlin vse več, s tem pa se povečuje nevarnost vnosa novih boleznih in škodljivcev. V našo državo vse pogosteje prinašamo rastline iz držav s slabo organiziranim fitopatološkim nadzorom. O pojavu pušpanove vešice (*Cydalima perspectalis*) v Sloveniji je Seljak prvi poročal leta 2012. V Sloveniji je zastopana le nekaj let, širi pa se izredno hitro. Od prvega pojava (leta 2011) do danes, se je razširila že na celotno območje JV Slovenije. Večji pojav beležimo v letu 2014, ko smo pozno poleti zasledili veliko število napadenih rastlin pušpana. Velikost populacije in širjenje pušpanove vešice v posameznem letu sta v največji meri odvisna od vremenskih razmer in prisotnosti pušpana v okrasnih vrtovih oziroma pristojelega v naravi. Gre za trenutno najpomembnejšega škodljivca na pušpanu. Strokovnjaki predvidevajo, da se je škodljivec v Evropo razširil z napadenimi sadikami pušpana iz Kitajske. Najpomembnejši način širjenja vrste *C. perspectalis* zato ostaja trgovanje z napadenimi rastlinami pušpana ali njegovimi deli.

2 IZVOR IN RAZŠIRJENOST

Pušpanova vešica (*Cydalima perspectalis*) izvira iz vzhodne Azije, v Evropi pa je znana kot alohtona in invazivna vrsta metulja iz družine Crambidae. Vrsta je leta 2007 uvrščena na opozorilni seznam EPPO, vendar so jo zaradi hitrega širjenja leta 2011 iz seznama odstranili. V Evropi so jo prvi potrdili leta 2007 v Nemčiji (Baden-Württemberg) pri transportu sadik pušpana. V naslednjih letih se je bliskovito razširila v Belgijo, Nizozemsko, Švico, Veliko Britanijo, Francijo in Lichtenstein. Leta 2009 je bila zaznana tudi v okolici Gradca v Avstriji, od koder se je najverjetneje nato razširila v Slovenijo. Jeseni 2011 je bila nato ugotovljena še na Madžarskem, v Romuniji, Češkem, Turčiji in na Iberskem polotoku. V Sloveniji je bila prvič potrjena avgusta 2011 v Ključarovicah v Pomurju (Marion, 2013).

3 OPIS

Razvojni krog od jajčeca do metulja traja pri povprečni temperaturi 20 °C okoli 40 dni. Na leto lahko razvije do 5 rodov. Pri nas ima vešica ob ustreznih razmerah potrjenih od 2 do 4 rodov.

3.1 Jajčeca in gosenica

Samica izleže jajčeca, ki so blede rumene barve in v premer merijo okoli 1 mm. Najpogosteje jih odlaga na spodnjo stran listov, kjer jih je zelo težko opaziti. V nekaj dnevih se iz jajčeca izležejo gosenice.

Gosenice (slika 1) so v mladosti vzdolžno progaste, fluorescentno zelene in rjave barve, s rjavimi glavami in rjavimi pikami. Sčasoma gosenice postanejo rjavkaste in dosežejo do 4 cm. Gosenice se pri nas hranijo z listi in poganjki iz rodu *Buxus*, v svoji domovini pa lahko napadajo tudi druge rastline. Gosenice so zelo požrešne in v povprečju pušpan uničijo v 5 do 7 dneh. Ena gosenica v svojem razvoju poje do 45 listov, na enem grmu lahko najdemo tudi do 100 gosenic. V primeru močnega napada oz. velikega števila gosenic, lahko grm ostane praktično brez listov in vej (slika 2), rastlina pa posledično propade. Ko je zrelostno žetve zaključeno, se gosenica zabubi in vekrat levi. Skupine gosenic tvorijo zapredke, ki so podobne pajčevini.

3.2 Buba in metulj

Vrsta prezimi v stadiju bube in se v naslednjem letu razvije v odraslega metulja. Buba je dolga od 1,5 do 2 cm, na za etku je zelene barve s temnimi vzdolžnimi progami, ki pozneje postanejo rjave. Bube navadno najdemo skrite med listi in vejicami.

Odrasla veš a (slika 3) se pojavlja od aprila do septembra. Ko iz bube izleti metulj, meri ez krila od 3 do 4 cm in je umazano bele barve, robovi kril pa so temneje rjavo obarvani. S starostjo se telo veš e obarva rjavo. Metulji so dobri letalci, vendar ne letijo na velike razdalje. Aktivni so podnevi in pono i.

Slika 1: Gosenica pušpanove veš e (*Cydalima perspectalis*) (foto: Karmen Rodi)

Figure 1: The caterpillar of box tree moth (*Cydalima perspectalis*) (photo: Karmen Rodi)

316

Slika 2: Zna ilne poškodbe zaradi pušpanove veš e (*Cydalima perspectalis*), 04.12.2014 (foto: Andreja Peterlin)

Figure 2: Characteristic injuries of box tree moth (*Cydalima perspectalis*) (photo: Andreja Peterlin).

Slika 3: Odrasla pušpanova veš a (*Cydalima perspectalis*), 19.2.2015 (foto: Andreja Peterlin)

Figure 3: Adult of box tree moth (*Cydalima perspectalis*) (photo: Andreja Peterlin).

4 POŠKODBE

Najve jo škodo povzro ajo izjemno požrešne gosenice, ki se hranijo z listi in mladimi poganjki, ko pa jim zmanjka le-teh, napadejo tudi že olesenele veje. Gosenice lahko požrejo mlad grm v celoti.

V jeseni 2014 smo na celotnem obmo ju JV Slovenije pregledali in zbrali podatke o napadu pušpanove veš e. Najve ja škoda je bila opažena na obmo ju Dolenjske (Novo mesto, Bu ka, Šentjernej, Raka) in Posavja (Bizeljsko, Podsreda, Cerklje na Dolenjskem, Brežice), medtem ko lahko v Beli Krajini (rnomelj) potrdimo le eno lokacijo s pojavom škodljivca. Zabeležili smo, da so bile dolo ene rastline popolnoma obžrte, med vejicami so bili prisotni ekskrementi

in zna ilna paj evina. Insekticide so bili uporabljeni na majhnem številu lokacij. Zaradi neznanja in neprepoznavanja škode in povzročitelja, je veliko lastnikov pušpana poškodbe prepoznalo prepozno in v teh primerih so bile nekatere rastline popolnoma brez listov in poganjkov. Takšne rastline se zelo težko obrastejo. Glede na vremenske razmere v zimi 2014/15 in potencialu škodljivca iz leta 2014, lahko v letu 2015 ponovno pričakujemo množičen pojav pušpanove vešice in posledično tudi večjo škodo.

5 UKREPI

Najboljše varstvo pred škodljivcem predstavlja preventiva. Rastline moramo redno pregledovati in po potrebi ukrepati. Opazimo posamezne gosenice, jih lahko odstranimo ročno. Najpomembnejši naravni sovražniki so ptice. V večjih nasadih pušpana navajajo kot učinkovit ukrep uporabo entomopatogenih ogoric (*Steinernema carpocapsae*). Napadene pušpane je smiselno tretirati z ustreznimi insekticidi že med rastno dobo preden zaznamo obsežnejše poškodbe in ko so gosenice še majhne. V zvezi z učinkovitostjo insekticidov proti pušpanovi vešici ni veliko znanega. Ker je dokaj nov škodljivec, imamo v Sloveniji omejen nabor registriranih insekticidov za njeno zatiranje. Dovoljena je samo uporaba sredstva za zatiranje drugih škodljivih organizmov v okrasnih rastlinah z aktivno snovjo deltametrin. Literatura (Matoševi, 2013) navaja, da bi učinkovita lahko imela tudi sredstva na podlagi acetamiprida, piretrina, tiakloprida ali tiametoksama.

Ko zatiramo pušpanovo vešico, je potrebno uporabiti škropilnice z močnim pritiskom, da zrak s kapljicami dobesedno prevetri grmiček pušpana tudi v notranjosti. Pomembno je poudariti, da eno tretiranje ne bo dovolj učinkovito, zato je potrebno tretiranja ponavljati, še posebno, ker ima škodljivec več rodov na leto. Ravno tako nobeno sredstvo ne zagotavlja dolgotrajnega varstva. Močno poškodovan pušpan je priporočljivo uničiti, npr. s sežigom ali z zakopom v tla. Če je preživelo več gosenic, bodo najverjetneje ponovno napadle pušpan.

6 SKLEPI

V letu 2014 smo opazili povečan obseg poškodb na okrasnih rastlinah iz rodu *Buxus*, ki so jih povzročile gosenice pušpanove vešice. Največ poškodb je bilo zaznanih predvsem v okrasnih vrtovih na območju Dolenjske in Posavja. Glavni vzrok za tako hitro širjenje je v tem, da se je v zadnjih letih zelo razširilo trgovanje z napadenimi rastlinami ter za škodljivca ugodno podnebje v Sloveniji. Vešica je sicer dober letalec, vendar ni sposobna premagovati velikih razdalj. V Sloveniji je pušpan močno prisoten kot parkovna rastlina, raste pa tudi avtohtono v naravi. Težava, ki pri tem lahko nastane, je uničenje zelo starih rastlin, ki imajo tudi družinsko tradicijo. Zato bi bilo potrebno njihovem ohranjanju posvetiti več pozornost, predvsem z zatiranjem škodljivih organizmov, ki se pojavljajo na pušpanu.

7 LITERATURA

Planinšek, V. Škodljivci in bolezni na pušpanih (*Buxus*), slovensko društvo za kulturo vrtov in narodne zbirke rastlin

http://www.svz-si.eu/sl/Bolezni_in_skodljivci/Skodljivci_in_bolezni_na_puspanih_Buxus/

Marion, L., Grmovšek, T., Jurc, M. 2013. Pušpanova vešica (*Cydalima perspectalis*) se širi po Sloveniji. Seminar in delavnica iz varstva gozdov, Maribor.

Matoševi, D. 2013. Hrvatski šumarski institut Šimširov moljac (*Cydalima perspectalis*) novi invazivni štetnik šimšira u Hrvatskoj

http://en.wikipedia.org/wiki/Cydalima_perspectalis

Seljak, G. 2012. Six new alien phytophagous insect species recorded in Slovenia in 2011. Acta entomologica slovenica, 20, 1: 38-40